

082 [Plastic Expression] [2]

Vooraf

In Mondriaans nalatenschap¹ zijn vier archiefmappen aanwezig met manuscripten, die gaan over het onderwerp ‘plastic expression’. In elke archiefmap bevindt zich één manuscript.

Mondriaans erfgenaam - Harry Holtzman² - heeft de manuscripten een codering gegeven. Het schema hieronder geeft deze codering tussen ronde haken; de codering tussen vierkante haken is door ons toegevoegd.

Overzicht van de ‘Plastic Expression-bronnen’ in het Holtzman Deposit
Holtzman Deposit, Box 5 Folder 5 - ‘47+50+51’ - p.1 (47) - achterzijde van p.1 (47[1]) - p.2 (50) - p.3 (51)
Holtzman Deposit, Box 5 Folder 6 - ‘Y2’ - p.1 (Y2[1]) - achterzijde p.1 (Y2[2]) - toevoeging (Y2[3]) - achterzijde van toevoeging (Y2[4])
Holtzman Deposit, Box 7 Folder 60 - ‘60a’ . Titel Folder: ‘The Meaning of Plastic Expression’ ³ - p.1 t/m p.3 (60a)
Holtzman Deposit, Box 7 Folder 61 - ‘61a’ . Titel Folder: ‘Plastic Expression: Painting, Sculpture, Architecture’ ⁴ - p.1 t/m p.6 (61a)

Geen van de vier manuscripten heeft een titel. Op basis van de inhoud van de manuscripten krijgen zij de samenvattende titel ‘plastic expression’ toegewezen. Ter onderscheiding wordt achter elke titel een nummer geplaatst:

- Box 5 Folder 5: 081 [*Plastic Expression*][1]
- Box 5 Folder 6: 082 [*Plastic Expression*][2]
- Box 7 Folder 60: 083 [*Plastic Expression*][3]
- Box 7 Folder 61: 084 [*Plastic Expression*][4]

De toegevoegde nummering is enigszins op basis van chronologie vastgesteld.

Twee teksten zijn snel - met potlood - opgeschreven (*Plastic Expression* [1] en [2]). De andere twee (*Plastic Expression* [3] en [4]) zijn netter en met pen (met uitzondering van de correcties) geschreven. Waarschijnlijk zijn [1] en [2] concepten en [3] en [4] uitwerkingen. [1] en [2] komen derhalve chronologisch vóór [3] en [4].

De volgorde van [1] en [2] kan niet uit de manuscripten worden gereconstrueerd en de nummering is daarom arbitrair. De volgorde van [3] en [4] is duidelijk, omdat een correctie in [3] in de lopende tekst van [4] is opgenomen.

[*Plastic Expression*][1] is ‘indirect’ van een datering voorzien. In een brief van 17 augustus 1941 aan Charmion von Wiegand⁵ haalt Mondriaan twee zinnen uit deze tekst aan. Het is mogelijk dat Mondriaan de vier manuscripten, die handelen over ‘plastic expression’, omstreeks ‘augustus 1941’ geschreven.

Bron

Het manuscript ‘Y2’ in het Holtzman Deposit (Box 5, Folder 6) bestaat uit twee schrijfblokvelen. Het eerste schrijfblokvel is aan twee kanten - met potlood - beschreven (‘Y2[1] + Y2[2]’)⁶. Het tweede is een afgescheurd - korter gemaakt - schrijfblokvel (‘[Y2[3]’ + Y2[4]’)⁷. Dit laatste manuscript bevat op de voor- en op de achterzijde een toevoeging bij de tekst op het eerste schrijfblokvel.

¹ Holtzman Deposit.

² Harry Holtzman (1912-1987), Amerikaans kunstenaar.

³ Titel van de Folder is van Holtzman.

⁴ Idem.

⁵ Charmion von Wiegand (1898-1983), Amerikaans kunsterica en kunstenares.

⁶ Y2[1] is de voorzijde en Y2[2] is de achterzijde van ‘Y2’. Afmeting: 22,3 x 19,7 cm (9 x 7¾ inch).

⁷ Y2[3] is de voorzijde en Y2[4] is de achterzijde van toevoeging bij ‘Y2’. Afmeting: 19,7 x 16,5 cm (7¾ x 6½ inch).

De tekst heeft het karakter van snel opgeschreven aantekeningen. Het manuscript heeft geen titel en is niet gedateerd of ondertekend.

We beschouwen deze bron als authentiek, geautoriseerd en onvoltooid.

Basistekst en leestekst

De enige bron - manuscript 'Y2' - is de basis voor de leestekst.

Titel

Het manuscript 'Y2' uit 'Box 5, Folder 6' heeft geen titel. De tekst krijgt de fictieve titel: [Plastic Expression][2], op grond van het feit dat deze woorden de inhoud van de tekst goed weergeven. Een '[2]' is toegevoegd, omdat in dit corpus meer teksten gepresenteerd worden met de titel [Plastic Expression].

Datering en ondertekening

[Plastic Expression][1] en [Plastic Expression][2] vertonen een sterke verwantschap: ze zijn beide met potlood geschreven op hetzelfde type het papier. Ook het onderwerp is overeenkomstig. Deze overeenkomst doet vermoeden dat manuscript 'Box 5 Folder 6' in dezelfde tijd ontstaan is als [Plastic Expression][1]. De beredeneerde datering van de gepresenteerde tekst is: augustus 1941⁸.

De tekst is niet ondertekend.

Ontstaan publicatie

In Mondriaans brieven is geen verwijzing te vinden naar [Plastic Expression][2]. Door vergelijking van vorm en inhoud weten we dat [Plastic Expression][1] en [Plastic Expression][2] met elkaar overeenkomen. Vermoedelijk is [Plastic Expression][2] een tweede poging van Mondriaan om iets op papier te zetten over 'plastic expression'.

Pas in 1986 is [Plastic Expression][2] gepubliceerd⁹.

Sleutelwoorden

Met een aantal kenschetsende woorden (in alfabetische volgorde) geven we aan wat er in [Plastic Expression][2] besproken wordt. Van de zogenoemde specifieke en soms minder specifieke Mondriaanwoorden wordt een verklarende omschrijving gegeven in het 'Sleutelwoordenregister'¹⁰. De in dit register verduidelijkte sleutelwoorden zijn hieronder cursief weergegeven.

Sleutelwoorden: *abstract art, dynamic movement, objective vision, oppositions, plastic expression, relations, rhythm.*

Schilderijen ontstaan tijdens schrijfperiode

We vermoeden dat [Plastic Expression][2] in dezelfde tijd is ontstaan als [Plastic Expression][1]: augustus 1941. Volgens de Catalogue Raisonné heeft Mondriaan in 1941 zes schilderijen vervaardigd: B299/319-B304/293¹¹. Hij zal tijdens het schrijven aan [Plastic Expression][2] met één of meer van deze schilderijen bezig zijn geweest.

⁸ Mondriaan woont in augustus 1941 in New York, 353 East 56th Street.

⁹ H. Holtzman and M.S. James (eds.). *The New Art - The New Life. The Collected Writings of Piet Mondrian*. Boston, 1986: 365-366.

¹⁰ Digital Appendix: Documentation - Mondrian Vocabulary Explained.

¹¹ CRII: 403-407.